

Simbioza dintre sunet și cuvânt în creația de lied a compozitorului Sabin Păutza: *Un strop de lumină...*

Francisca-Loredana Paidac

REZUMAT – Articolul de față își propune evidențierea modalităților de expresie prin care compozitorul Sabin Păutza creează o muzică ce reflectă profunzimea și savoarea poeziilor sopranei Adina Covaci, prin intermediul unui ciclu de lieduri cu adevărat valoros în repertoriul de gen. Cantabilitatea melodiilor, sublinierea anumitor versuri prin construcția arcului melodic, acompaniamentul pianistic ce susține vocea solistă, diversitatea metrică și ritmică, sunt elemente ce dezvăluie actul creator al unui compozitor versatil prin conținutul muzicii sale.

Cuvinte cheie: Sabin Păutza, Adina Covaci, ciclu de lieduri, *Un strop de lumină...*

1. Introducere

Complexă și diversă, plină de strălucire creatoare, personalitatea artistică a compozitorului Sabin Păutza s-a dezvoltat constant, pornind de la identitatea copilului născut în regiunea Banatului Montan, fascinat de muzică încă din primii ani de viață. Amprenta stilistică a compozitorului a conținut mereu, mai pregnant sau mai voalat, reverberații ale caracterului arhaic al muzicii românești. Studiarea academică a tehnicilor de compoziție baroce până la modernismul anilor 1965, a cuprins un amplu periplu prin muzica modală, tonală, atonală, reflectând o diversitate stilistică plurivalentă. Creația sa este dedicată muzicii corale, camerale, simfonice, vocal-simfonice și de spectacol, evoluând până la asimilarea genurilor muzicale de blues și jazz, odată ajuns pe pământ american. În genul muzical al liedului, compozitorul Sabin Păutza a acumulat o vastă experiență, compunând 312 lieduri pe versuri ale poezilor români sau străini.¹

Ciclu de lieduri *Un strop de lumină... Cântece de Sabin Păutza, pe versuri de Adina Covaci*, reprezintă cea mai nouă creație a compozitorului, fiind alcătuit din 15 piese

F. L. Paidac
Universitatea de Vest, Facultatea de Muzică și Teatru
Timișoara, România
email: francisca.paidac@gmail.com

¹ Telescu, „Maestrul Sabin Păutza...”.

pentru voce de sopran și acompaniament de pian. Tematica acestor lucrări înglobează cugetări și simțăminte omenești străvechi și moderne deopotrivă, menite a reflecta esența vieții. Structurată sub forma unei triade, tematica este centrată pe subiectul iubirii și completată armonios de alte două aspecte ale vieții: credința în Dumnezeu și cugetările omului.

Simbioza celor două arte este făurită de către un compozitor ce își găsește sursa de inspirație odată cu citirea poeziei:

În momentul în care citesc o poezie, nu mă interesează cine a scris-o, din ce grup face parte sau în ce limbă a scris-o, dacă e femeie sau bărbat. Poezia vine cu muzica, ea are muzica în ea, iar în momentul în care citesc poezia, instantaneu se naște muzica. Dacă-mi place muzica o scriu, dacă nu, o las. Spun cu mâna pe suflet că, de multe ori, atât de simplu, atât de repede și atât de extraordinar e să gășesc muzica acolo, printre cuvinte, încât de multe ori am zis că nu-i muzica mea, eu am găsit-o și am scos-o la lumină. Muzica s-a născut de la sine, pentru că versul vine cu un puls al lui, cum zic eu, cu un ritm al lui, cu o cadență, cu un număr de silabe, cu accente și cu o muzicalitate, care se naște din ritm. Ritmul e coloana vertebrală a muzicii.²

2. Perspectivă analitică asupra volumului de lieduri

Un strop de lumină... Cântece de Sabin Păutza, pe versuri de Adina Covaci

Un strop de lumină... este liedul al cărui titlu a fost ales pentru denumirea generică a volumului de față. Acesta descrie feeria muzicii și rolul acesteia în a conferi echilibru interior în viața omului (exaltare, înseninare, melancolie, meditație). Compus în tonalitatea mi minor, într-un tempo așezat, liedul are o formă tetrastrofică $AB - AB$. Prima secțiune (A) este alcătuită din două fraze simetric pătrate, constituite la rândul lor din două motive, ce au la bază aceeași structură ritmică, variată în a doua ipostază prin sincopa falsă din finalul frazei consecvente a secțiunii A .

Debutul piesei este realizat de acompaniamentul pianistic, printr-o introducere de 4 măsuri ce anticipă motivul ritmic prezent pe parcursul întregii lucrări, însă pe o linie melodică structurată în direcție contrară celei adusă de vocea de sopran în prima articulație. Introducerea coincide în totalitate cu interludiul dinaintea reluării secțiunilor AB .

Metrica ternară compusă, alcătuită omogen, în măsura de 6/8, induce un caracter de vals, în izaritmie, „presărat” în momente-cheie cu ritmică punctată, pregnantă și sincope false plasate la finalul versurilor pare. Întreaga lucrare conține un flux dinamic

² Telescu, „Maestrul Sabin Păutza...”.

propulsator, accentuat de numeroasele verbe identificate în fiecare strofă: I – 5 verbe (*toarnă, fuge, curge, -mbracă, alungă*), II – 6 verbe (*cântă, dansează, simte, vino, prinde, respiră*), III – 7 verbe (*vezi, dă, cuprinde, -nsenină, poartă, -ngheșă, dă*).

Linia melodică a sopranelui are un contur unduit, unitar din acest punct de vedere pe tot parcursul piesei, însă conturul melodic al secțiunii *A* este ascendent, spre deosebire de cel al secțiunii *B*, care are un profil descendent. Culminațiile principale sunt plasate în măsurile 13 (ex. 1), respectiv 39, iar punctele culminante secundare se regăsesc la finalul secțiunii *A*, fiind marcate de salturi intervalice descendente de sextă mică, pe cuvintele *grele* și *divină* (măsurile 12 și 38).

Ex. 1. S. Păuța, *Un strop de lumină...*, măsurile 13-16.

Acompaniamentul mâinii stângi induce ideea de bas cifrat, caracteristic perioadei Barocului, cu diferența că mâna dreaptă susține permanent vocea solistică, urmărind pilonii melodici ai acesteia. Secțiunea *B* prezintă o asimetrie formală prin cele două fraze alcătuite din 4 + 6 măsuri, comparativ cu prima secțiune (*A*). Asimetria se datorează reluării frazei consecvente, ce relevă importanța acordată de către compozitor acestui vers concludiv: *Poartă comoara ce timpu-ngheșă și dă mai departe un strop de lumină*. Deseori acompaniamentul pianistic jonglează pe funcțiile tonicii și dominantei (I-V), la mâna stângă. Starea de liniște se instalează abia în finalul celei de a doua secțiuni, pe melodia ondulată, descendentă, cu încheiere pe tonica tonalității mi minor, interpretată de vocea solistă ce rostește cuvintele *strop de lumină* – metaforă a seninătății, a binelui, a energiei pozitive și a speranței.

În viziunea autoarei Adina Covaci, poezia *Un strop de lumină...* reflectă relația sa cu muzica.³

³ Convorbire cu Adina Covaci din data de 9 februarie 2024.

Între piesele acestui ciclu de lieduri, *Cugetări de viață nouă...* se face remarcat prin caracterul descriptiv al muzicii sale, în concordanță cu textul literar. Poezia a fost dedicată primului fiu al autoarei la împlinirea vârstei de 18 ani și reprezintă un compendium de idei și povește pentru realizarea unei vieți împlinite.⁴

Compozitorul expune textul poetic în tonalitatea mi minor, sub forma unui lied tetrastrofic *AB – AB*, alcătuit din fraze a câte 7 măsuri, cu excepția celei din urmă, augmentată. Utilizarea contrastului metric, prin alternarea măsurilor simple de 2/4 și 3/4, ce conțin accente metrice plasate la intervale diferite de timp, determină o dinamică muzicală încununată de o linie melodică fluidă a sopranei, fapt ce menține vie atenția auditoriului.

Introducerea și finalul, precum și interludiul dintre cele două expuneri ale secțiunilor *AB*, sunt dedicate în totalitate pianului. Acompaniamentul pianistic al mâinii stângi conține structuri acordice din care răzbat deseori fundamentala și cvinta, acestea fiind în anumite momente chiar tonica și dominantă tonalității mi minor. Linia melodică a mâinii drepte însoțește melodia solistei, fără a prelua multe elemente ale acesteia.

Materialul sonor atribuit vocii de sopran are un contur ondulat, fiind construit pornind de la intervale de secunde și terțe. Secțiunea *B* debutează cu un salt de cvartă perfectă ascendentă (*si¹-mi²*), pe cuvintele *doar glasul (Doar glasul bunului Păstor de-i auzi, ex. 2)*, cu rol declarativ, propulsând linia melodică solistică în registrul acut. Acest salt de cvartă perfectă reflectă ascensiunea spirituală, țelul omului credincios de a se conecta cu dumnezeirea. Momentul reprezintă punctul culminant al piesei muzicale.

The image shows a musical score for the Refrain section of 'Cugetări de viață nouă'. It consists of two staves: Soprano and Piano (P-no.). The Soprano staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 3/4. The Piano staff is in bass clef with the same key signature and time signature. The Soprano part begins at measure 63 with a forte (f) dynamic. The lyrics are: 'vă! Doar gla - sul bu - nu - lui Păs - tor de'i a - u - zi cum'. The Piano part begins at measure 63 with a mezzo-forte (mf) dynamic. The score shows the first four measures of the refrain, with the time signature changing from 3/4 to 2/4 in the second measure.

Ex. 2. S. Păuța, *Cugetări de viață nouă*, măsurile 63-66.

⁴ Convorbire cu Adina Covaci din data de 9 februarie 2024.

Întreaga lucrare este puternic dinamizată prin arcuri de intensități ce oscilează gradat, schimbări de tempo și accente expresive plasate strategic și rar pentru a potența valoarea acestora, pe cuvinte precum *dar* (*Când glasuri țipă, dar nimic nu spun*) și *s-asculte* (*Iar inima s-asculte-ndemnul sfânt*). În acest context sonor, diversificările ritmice se fac remarcate doar prin ritmul punctat, inserat pe alocuri.

Compozitorul evidențiază tema *luminii* prin repetarea ultimelor două versuri din ambele expuneri ale secțiunii *B* (*Lumina scumpă vei vedea și vei găsi*). În viziunea autoarei, a doua strofă a poeziei – text ce aparține secțiunii *B* – reprezintă „cheia” unei vieți împlinite și echilibrate, transmisă următoarei generații, într-o lume zbruciumată.⁵

Plin de expresivitate și caracterizat de un lirism inconfundabil al temelor muzicale, liedul *Rugă* reprezintă unul dintre cele mai emoționante lieduri din ciclu, atât datorită versurilor ce stau la baza structurii muzicale, cât și a rezervorului debordant de inspirație a compozitorului.

Din punct de vedere formal, liedul *Rugă* cuprinde șase strofe muzicale, urmând tiparul structural *A B B – A B B*, precedat de o introducere de 8 măsuri a pianului, ce revine identic înaintea reluării formei de contrabar. Tonalitatea primei secțiuni este sol minor (*A*). Secțiunea *B* modulează brusc la omonima Sol major. Aceste modalități de prelucrarea a materialului sonor sugerează serenitatea dată de conectarea cu o forță divină, supranaturală. Momentul este anticipat în măsurile 22 și 77 de utilizarea variantei melodice a tonalității sol minor.

Parametrul melodic al secțiunii *B* debutează în registrul acut, cu *Auftakt*, reprezentând un prim punct culminant al lucrării (măsura 25). Datorită construcției frazelor muzicale, acest moment se va regăsi în măsurile 25, 41, 80 și 96, iar tema va impune vocii soliste un efort suplimentar în susținerea coloanei de aer pe sunetele din octava a doua: *Tu ești Cel care-ai dat cu prisosință*, respectiv *Mai spală-mă odată-n sfântul sânge*.

Ritmica este facilă, cu rare sincop simetrice pe timp. Finalul de vers este extins printr-un sunet lung, ceea ce subliniază rima încrucișată. O altă modalitate de a evidenția cuvintele relevante din punct de vedere semantic este inserția unor salturi intervalice de cvintă perfectă ascendentă pe cuvintele: *păcat*, *eliberat*, *minunat* sau de cvintă perfectă descendentă (*ființă*). *De brațul Tău să fiu mereu legat* reprezintă o altă descriere sonoră a spațiul celest, linia melodică solistă fiind plasată în registrul acut (măsurile 13-16, respectiv 68-71).

Muzica acestui lied surprinde starea extatică a omului pătruns de credința în Dumnezeu. Modalitatea de expresie prin care muzica reflectă relația dintre cele două entități (om – Dumnezeu), aflate în opoziție în plan vertical, este evidențiată prin parametrul melodic, ce cuprinde saltul ascendent de octavă perfectă (*sol¹ – sol²*) la

⁵ Convorbire cu Adina Covaci din data de 9 februarie 2024.

începutul versurilor *La Tine-aler, Părinte-al veșniciei* (strofa I), respectiv *Să nu mă lași nicicând, condu-mi Tu pașii* (strofa a II-a), un salt rar utilizat în acest ciclu de lieduri. Intervalul de octavă perfectă reprezintă aici dualitatea aceleiași chip (*coincidentia oppositorum*⁶), omul opus dumnezeirii și totuși fiind el însuși o fărâmă din Marele Creator.

Iubirea mea târzie este un lied format din șase strofe muzicale, urmând tiparul structural *A A B – A A B*, fomă de bar, cu o codă de 7 măsuri ce îmbină elemente ale celor două articulații. Construcția melodico-ritmică este punctată și sincopată, cu inserții de triolet, în tonalitatea sol minor. Concisă ca dimensiune, aceasta este reluată ciclic cu mici permutări ritmice. Alcătuirea frazelor muzicale este corelată cu textul poetic, relevând spiritul descriptiv al muzicii.

Ex. 3. S. Păuța, *Iubirea mea târzie*, măsurile 37-39.

Cele patru culori oglindesc caracteristici ale iubirii: albastru (imensitatea planului celest nocturn, străfulgerat și brăzdat de piscuri), verde (în plan terestru diurn, reprezintă iubirea proaspătă, fragedă, strălucitoare, înmiresmată), galben (relevă atributele iubirii: bogată, hrănitoare, solară, de aur) și roșu (în plan subteran, iubirea e profundă, eruptivă, ca magma fierbinte a unui vulcan).⁷

Discursul muzical este construit fluid, structurat în bas pe o frecvență succesiune fundamentală – cvintă a acordurilor expuse (ex. 3), cu inserția notelor de pasaj. Acordurile interpretate la mâna dreaptă sunt deseori îmbogățite cu linii melodice cromatice, sporind tensiunea armonică prin schimbări treptate. Momentele cadențiale de pe parcursul lucrării cuprind cadențe autentice compuse (IV-V-I), excepție făcând

⁶ Principiu filosofic, denumit *coincidentia oppositorum* sau *unitatea polarităților*, ce reflectă dualitatea sub diverse aspecte, precum micro- și macrocosmosul, integrate într-un tot unitar (Mircea Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*, 350).

⁷ Convorbire cu Adina Covaci din data de 9 februarie 2024.

finalul, care se încheie maiestuos, cu o înlănțuire plagală (IV-I), cu vocea solistă suspendată în registrul acut.

Liedul *Gânduri pentru Sebastian* reflectă un profil melodic ușor de integrat în categoria estetică a sublimului. Construcția discursului muzical reliefează măiestria artistică a compozitorului. Acesta transmite sentimentul iubirii materne prin vibrația unei muzici atent făurite, structurată în forma tetraastrofică *AB – AB*. Cele două secțiuni sunt inegale (8 și 12 măsuri), iar acestora li se adaugă o codă de 9 măsuri.

The image shows a musical score for Soprano (Sopr.) and Piano (P-no.). The Soprano part is in treble clef with a key signature of one flat (B-flat). The Piano part is in bass clef with a key signature of one flat. The score is marked 'poco rall.' and includes the lyrics: 'meu, Și să te'ncrezi me-reu... în Dum-ne - zeu!'. The measure number '51' is indicated at the start of the Soprano line. The score ends with a double bar line and the time '3'30''.

Ex. 4. S. Păuța, *Gânduri pentru Sebastian*, măsurile 51-54.

Metrica binară compusă, alcătuită omogen (4/4), cuprinde un ritm punctat și sincopat. Prima secțiune debutează în tonalitatea re minor, cu o linie melodică melancolică, dar senină. A doua secțiune modulează în tonalitatea Fa major, conferind melodiei un caracter dramatic. Ambitusul solistic este lărgit până la sunetul la^2 – acesta fiind totodată climaxul lucrării și cel mai înalt sunet din întregul ciclu de lieduri.

Frazele muzicale cele mai tensionate și mai expresive sunt întâlnite în registrul acut: *Să-ți fie viața soare și-ncântare; Să crești frumos și drept, copilul meu / Și să te-ncrezi mereu în Dumnezeu* (ex. 4 - coda). De o frumusețe sfâșietoare, discursul muzical reflectă toate speranțele pe care o mamă și le proiectează, cu gândul la fericirea fiului ei, aceasta fiind și prima poezie a autoarei scrisă vreodată (28 iunie 2012), dedicată primului fiu născut.

Menire este un lied cu o formă tetraastrofică AA_vBB_v , alcătuit pe baza anumitor contraste reliefate în structura sa prin diverse mijloace componistice. Un prim contrast se remarcă prin atribuirea celor două secțiuni *A* și *B*, tonalitățile relative – mi minor și Sol major. Un alt contrast se evidențiază în textul poetic, ce conține 3 strofe impare a câte 5 versuri (*A*) și 2 strofe pare a câte 4 versuri (*B*). Strofele poetice impare sunt structurate metric în măsura binară de 2/4, iar strofele poetice cu număr par de versuri

cuprind o metrică ternară de 3/4. Acesta nu este singurul tip de contrast. Secțiunea *A* este mai complexă sub aspect ritmic (material motivic format din șaisprezecimi, ritm punctat și sincope, într-o mișcare mai lentă – vezi ex. 5), comparativ cu secțiunea *B*, care este simplu construită din punct de vedere ritmic, compensând cu un tempo mai alert.

45 *mp* **E**

S. Solo

2. Stri - veș-te tim - pul din clep - si - dră c'un strop de a - de-văr vi

P-no. *p*

Ex. 5. S. Păutza, *Menire*, măsurile 45-48.

Contrastele din textul poetic sunt: *iubire – ură, izvoare nesecate – pământ arid; antidotul trecerii timpului – adevărul*.⁸ În mesajul final, *Lansează lampioane*, remarcăm din nou tema luminii.

Ambitusul lucrării este redus, fiind confortabil pentru particularitățile vocii de sopran. Coda este încheiată printr-o înlănțuire plagală (IV-I) în Sol major, pe sunetul lung al sopranei.

Asemeni liedului *Un strop de lumină...* – ce reprezintă un crez în muzică, liedul *Menire* ilustrează un crez despre viață.⁹

Liedul *Recunoștință*, inspirat de *Psalmul 17*, alternează două linii melodice principale în tonalități omonime, diferite prin caracterul melodic, într-o formă tetraștropică *AB – AB*, inegală (9 respectiv 15 măsuri), cu o codă de 5 măsuri. Prima temă, în sol minor, este lirică, descriptivă, melancolică, spre deosebire de cea de a doua temă, în Sol major, ce sugerează caracterul unui imn religios, cu influențe occidentale. Este interesant faptul că deși au caractere diferite, cele două idei muzicale sunt unitare la nivelul parametrilor ritmic și agogic, metrica fiind alternată prin măsuri binare, simple și compuse, ceea ce diversifică discursul muzical.

Modulația este anticipată de acompaniamentul pianului, care se încadrează într-un anumit tipar, utilizat cu predilecție pe parcursul acestui ciclu de lieduri (V-I), iar cadențele plagale sunt prezente la final de secțiune (IV-I). Cadențele succesive au rol

⁸ Convorbire cu Adina Covaci din data de 9 februarie 2024.

⁹ Convorbire cu Adina Covaci din data de 9 februarie 2024.

evolutiv în discursul muzical, nu de a segmenta fraza (în măsurile 5-6 întâlnim o cadență lărgită: IV-II⁷-V⁷-I). Inflexiunile modulatorii străbat tonalitățile Si bemol major – sol minor în secțiunea A, respectiv Do major – Sol major – la minor – mi minor în secțiunea B.

Liedul *Telegrame* este unul dintre cele mai deosebite creații ale acestui ciclu, fiind format din șase strofe muzicale, urmând tiparul structural *ABB – ABB*, formă de contrabar, urmată de o codă de 7 măsuri. Limbajul muzical este prelucrat pe structura ritmului aksak, ceea ce îi conferă unicitate. Linia melodică este „vălurită”, construită pe intervale de secunde, terțe, rar cvinte, cu salturi de sexte și multe note de pasaj plasate pe timpii neaccentuați, fiind presărată cu numeroase accente specifice ritmului aksak, datorate sincopelor asimetrice augmentate, reliefând un discurs muzical inedit, plin de savoare. Comunicarea mesajului poetic este potențată de metrica ternară compusă, alcătuită omogen: în secțiunea A fiind de 12/8, iar în secțiunea B fiind înjumătățită (6/8), ceea ce conferă o continuitate sub diferite aspecte în exprimarea versurilor poetice.

Acompaniamentul pianistic conține un joc de accente între cele două mâini datorită ritmului aksak. Mâna dreaptă susține tema solistei, în timp ce mâna stângă aduce accente decalate în strofă. În secțiunea B, basul păstrează pulsația firească a metrelui ternar. În interiorul acompaniamentului pot fi observate sunete „liant” între cele două mâini, mai exact note comune, care își schimbă funcția în acord atunci când sunt redat în planul sonor complementar.

Telegrama reprezenta cândva cel mai rapid mod de comunicare la distanță, însă presupunea o receptare a mesajului cu o oarecare întârziere. Această întârziere este reflectată în acompaniamentul pianului, care transmite un mesaj la mână stângă și este receptat cu o oarecare schimbare de mână dreaptă. Telegrama reprezintă în acest text poetic doar o metaforă, deoarece comunicarea dintre cei doi îndrăgostiți este interiorizată: *Ți-am trimis gândul. Ai simțit suflarea?*

Ex. 6. S. Păuța, *Telegrame*, măsurile 3-4.

Ambitusul vocii de sopran este confortabil, sunetul *mi*² fiind cel mai acut. Punctul culminant se regăsește în secțiunea *B* (măsurile 34, respectiv 69). Coda expune la vocea de sopran un vers extras din secțiunea *B*, considerat probabil cel mai relevant – *Mirajul minunii se cerne!* –, având rol de linie melodică concludivă, în contrast cu textul care prezintă o imagine în mișcare. Sunetul final al vocii soliste este augmentat (4 măsuri), cedând încheierea ideii muzicale acompaniamentului pianistic, în acorduri plasate pe timpii accentuați, depășind la octavă superioară sunetul cântat de vocea solistă.

Dedicatie pentru Paul este liedul ce se evidențiază prin caracterul ludic, zglobiu, specific cântecelor pentru copii. Versurile exprimă iubirea maternă pentru mezinul familiei, fiu pe care autoarea acestora îl descrie cu multă gingășie și tandrețe, în culoarea caldă a tonalității Fa major. Liedul este format din șase strofe muzicale, urmând tiparul structural *A B B - A B B*, în formă de contrabar. Aceasta a fost cea de a doua poezie scrisă de autoare. Acompaniamentul pianistic este unitar în întregul ciclu de lieduri, de această dată, structurat în măsura binară simplă de 2/4. Ritmica este divizată normal, cu formule de dactil inserate pe alocuri la vocea de sopran sau în acompaniament – formule ce amintesc de colindul românesc.

Dinamica nu depășește indicația *mezzo-forte*, ceea ce denotă intenția compozitorului de a adapta nuanțele în care sunt interpretate temele duioase, dedicate unui auz sensibil, specific pentru perioada copilăriei. O noutate din acest punct de vedere este intensitatea *mezzo-piano*, în care se dorește interpretarea secțiunii *B*, contrar tuturor liedurilor din ciclu, ale căror secțiuni repetate sunt expuse în nuanțe puternice, deseori în *forte*.

Învăluire este un lied compus în tonalitatea fa minor, în forma tetrastrofică *A B - A B*, cu un melos ce transmite o stare de melancolie. Materialul sonor conține o metrică ternară, asemeni mișcării valurilor mării, cu sincope simetrice plasate în fiecare frază. Versurile descriu o dragoste reciprocă ce tinde către contopire: *Te-aștept să sorbi încet de-acum potirul / Pe care mâna să-l înșface vrea; Te-ascult în gând și văd în ochi cu dor / Tânjirea după vraja absolută.*

Punctul culminant (măsurile 27-28, respectiv 63-64) este prezent în secțiunea *B*, ce debutează cu o frază tensionată în registrul acut (sunetul *fa*²) și evoluează armonic prin structuri acordice plasate pe timpii accentuați: si bemol minor – Fa major cu septimă mică – si bemol minor – La bemol major – Do major cu septimă mare – fa minor. Fiecare frază, precum și finalul piesei, se termină pe o pedală a vocii sopranei, ce devine sprijin pentru pianul ce își continuă fluxul sonor unduit.

Poezia ce stă la baza liedului **Aniversare** a fost dedicată soțului autoarei, la celebrarea celor 25 de ani de căsnicie – „nunta de argint” – reliefat încă din primul vers: *Azi flori de-argint se-aștern pe-a noastre frunți.*

Sub aspect formal, lucrarea cuprinde opt strofe muzicale, urmând tiparul structural *A B C C - A B C C*, cu o introducere și un interludiu de mici dimensiuni (două măsuri).

Structurat în metrica binară compusă, alcătuită omogen (4/4), discursul muzical dezvăluie o particularitate în plan armonic, prin acordul treptei a IV-a cu terță mobilă (măsurile 2 și 37 – ex. 7), asemeni liedurilor *Strop de lumină* (măsurile 6 și 32) sau *Cugetări de viață nouă* (măsurile 9 și 51), amprentă a compozitorului ce colorează ingenios tiparele armoniei tonale clasice.

37

S. Solo

2.Îți mul-țu-mesc c'a-tunci când n'am vă - zut Ce

P-no.

mp

40

Ex. 7. S. Păuța, *Aniversare*, măsurile 37-39.

Cadențele armonice sunt similare cu cele din liedul *Recunoștință*. Ritmica vocii soliste este pregnantă, cu inserții de formule precum dactilul, optimea cu punct și trioletul, cu rol de diversificare. Rareori se pot observa sincope ascunse în acompaniamentul mâinii stângi ori în linia melodică a secțiunii C, la vocea solistă. Iubirea fără sfârșit este afirmată prin versurile de final care exprimă ideea că moartea nu este o încheiere: *Doar lângă tine viața are sens / Și-aici, și peste râu, în libertate*.

Sclipiri siderale este un lied închinat iubirii. Structurat într-o formă tetrastrofică *AB – A B*, acesta cuprinde secțiunea A alcătuită din 2 fraze și secțiunea B, augmentată, formată din 3 fraze (b^1 , b^2 , b^{2v}). Fraza b^{2v} prezintă o inserție a măsurii de 9/8, între măsurile de 6/8, cu scopul de a aduce noutate într-un material sonor deja expus – *Ce-n zbor te înalță pe-un nor*.

Acompaniamentul pianistic din bas renunță la susținerea prin ritmică a vocii soliste, aducând un element deosebit prin intervalele de cvinte și octave perfecte, ceea ce îmbogățește sonoritatea blocurilor armonice și extinde ambitusul acestora, marcând timpii accentuați ai metricii ternare.

Absența iubirii e noapte polară (ex. 8) este primul vers ce sintetizează viziunea autoarei¹⁰ despre viața fără cel mai prețios sentiment, redat în tonalitatea fa minor. Atmosfera sonoră are o tentă de gravitate. Linia melodică solistă este expusă într-un

¹⁰ Convorbire cu Adina Covaci din data de 9 februarie 2024.

ambitus redus în prima secțiune, fiind construită pe baza unor structuri intervalice de până la terță. Ritmul punctat este plasat cu regularitate, la o distanță de două măsuri.

5 **A** *mf*

Sopr. **A** l. Ab - sen - ța iu - bi - rii e noap - tea po - la - ră, cor - te - giu de

P-no. *mp*

Ex. 8. S. Păuța, *Scipiri siderale*, măsurile 5-7.

Secțiunea *B* debutează cu un salt de cvartă perfectă ascendentă, regăsit și în alte lucrări ale acestui ciclu, însă diferența este că punctul culminant se regăsește abia pe finalul maiestuos, interpretat de către soprană pe sunetul fa^2 în *forte*, element rar în creațiile acestui ciclu de lieduri.

Biruința este un lied plin de lumină și vivacitate, compus în tonalitatea Fa major, având la bază o poezie inspirată de Sărbătoarea Paștelui (*Viața triumfă / Izbânda-i a Sfântului Miel*). Compozitorul are o predilecție către metrica ternară compusă, alcătuită omogen, însă reușește de fiecare dată să o prezinte într-o altă înveșmântare melodică, ritmică sau armonică. Parametrul ritmic este potențat de sincopa repetată la interval de trei măsuri, asemeni unui ritm ostinat. Linia melodică a sopranei reflectă caracterul muzicii americane, într-o notă de seninătate. Un element de noutate este saltul intervalic descendent de octavă perfectă, unic în acest ciclu de lieduri.

Forma de lied tetrastrific *AB – AB* prezintă unele particularități în această lucrare: prima secțiune (*A*), în tonalitatea Fa major, este alcătuită din câte 2 fraze repetate variat a 6 + 7 măsuri, iar cea de-a doua secțiune (*B*), identică din punct de vedere al întinderii frazelor modulează în tonalitatea Si bemol major.

Lucrarea este încheiată cu o codă ce dilată materialul sonor pe acorduri accentuate metric, într-o înlanțuire armonică I-II-I (măsurile 66-69) cu rol de climax pe sunetul fa^2 , asemeni liedului *Scipiri siderale*, într-o sonoritate senină, triumfală: *Când toți cei din jurul tău știu* (ex. 9).

65

Sopr. toți știu!

P-no. *f* *ff*

2'30''

Ex. 9. S. Păuța, *Biruința*, măsurile 65-69.

Eclipsă este un lied format din șase strofe muzicale, alcătuite pe tiparul structural $AB - AB - AB$, în care secțiunile A și B sunt ușor asimetrice. Textul poetic ilustrează tendința omenirii de a se concentra asupra unui fenomen de scurtă durată, trecător (eclipsa), pierzând din vedere elementele cu adevărat importante ale vieții. Materialul sonor este expus în tonalitățile relative Fa major și re minor. Instaurarea tonalității omonime Re major (secțiunea B) prin modulație bruscă, modifică atmosfera sonoră odată cu prezentarea unui mesaj cu caracter de povață – *Așa că-nvață căutând cu mâna / Să vezi cu inima unde-i fântâna* – reliefând indiciul eliberator prin scoaterea la lumină din profunzimea izvorului de apă dulce a bunătații interioare, fapt ce va conduce către o viață trăită cu bucurie, asemeni vieții în Eden.¹¹

69

Sopr. *mp* *f* Refren **H**
bi - ne s'ar sim-ți cu bu-nă - ta - tea. A - șa că'n-va - ță,

P-no. *p* *mf*

¹¹ Convorbire cu Adina Covaci din data de 9 februarie 2024.

72

Sopr. *mf*

că - u - tând cu mâ - na să vezi cu i - ni - ma un - de'i fân - tâ - na Ce

P-no.

Ex. 10. S. Păuța, *Eclipsă*, măsurile 69-74.

Darul de sus este un elogiu adus maestrei de canto, Teodora Ciucur¹² (semnificația numelui Teodora fiind „darul Lui Dumnezeu”), cea care a dezvăluit tainele cântului vocal sopranei Adina Covaci, transmițând cu sinceritate și claritate arta vocală unei noi maestre.

Format din șase strofe muzicale, alcătuite pe tiparul structural *A B C – A B C*, liedul conține o structură internă diversă prin prisma dimensiunii fiecărei perioade (8, 9, respectiv 16 măsuri). Acesta este compus în tonalitatea fa minor și se evidențiază prin linia melodică a sopranei, ce cuprinde numeroase sincope în metru binar compus, alcătuit omogen de 4/4, ceea ce duce cu gândul la o ritmică specifică muzicii ușoare din a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Un alt element, care accentuează modernitatea acestui lied, este încheierea fiecărui vers cu anticipare (de exemplu, ultimul sunet din măsura 9 – *si bemol* – nu este element constitutiv al acordului tonicii în tonalitatea fa minor, ci face parte din structura acordică a măsurii 10, si bemol minor), rezultând o altă modalitate de prelucrare a materialului sonor, ceea ce creează o discrepanță voită între linia melodică a vocii solistice și acompaniamentul pianului.

¹² Convorbire cu Adina Covaci din data de 9 februarie 2024 despre soprana Teodora Ciucur: „O ființă minunată, cu o voce minunată! A cucerit cu muzicalitatea ei. M-a învățat să gândesc profund în muzică, nu doar să cânt. M-a învățat principii de bază și o multitudine de secrete care aduc frumusețea, cuprinzând cu meticulozitate esențialul muzicii. Întotdeauna mi-a spus că trebuie să crezi în ceea ce cânti, altfel nu vei transmite mesajul”.

5

Sopr. *mp*

P-no. *p*

9

Sopr.

P-no.

1.Fi - in - țã

dul - ce și su - bli - mă, un Dar de Dum - ne - zeu lã - sat
dra - gos - tea, nã - dej - dea, va - lori în cân - tec mi'ai tra - sat

Ex. 11. S. Păuța, *Darul de sus*, măsurile 5-11.

Treapta a IV-a cu terța mobilă este prezentă în măsurile 28-29, asemeni altor lieduri din acest ciclu: *Un strop de lumină...* (măsura 6), *Cugetări de viață nouă* (măsura 9), *Învăluire* (măsurile 27, 32, 64, 65, 70), *Aniversare* (măsurile 11, 15, 22, 50).

Întreaga lucrare are un ambitus vocal redus, compozitorul alegând registrul mediu pentru a reflecta catifelarea vocii, descrisă în textul poetic. Finalul este adus într-o intensitate redusă (*mezzo-piano*) până la *pianissimo*, cu un efect sonor ce reflectă evocarea unei amintiri.

Concluzii

Compozitor experimentat în numeroase stiluri și genuri muzicale, apreciat artist al scenei pe toate meridianele, maestrul Sabin Păuța realizează în cel mai nou ciclu de lieduri, *Un strop de lumină... Cântece de Sabin Păuța, pe versuri de Adina Covaci*, o pagină valoroasă în liedul românesc al secolului al XXI-lea.

Privit dintr-o perspectivă de ansamblu, acest ciclu de lieduri evidențiază particularități ale tratării materialului sonor precum: predilecția pentru forma

tetrastrofică, forma de bar sau forma de contrabar, cu sau fără codă, construită în sintaxa muzicală omofonă, specifică formei de lied.

Discursul muzical ilustrează fuziunea dintre semantica textului poetic și modalitatea de concretizare a materialului sonor. Cantabilitatea liniilor melodice este o notă distinctivă în creația compozitorului Sabin Păutza. Acesta înțelege pe deplin arta vocală și adaptează ambitusul confortabil vocii soliste. Conturul melodic al sopranei este construit în profiluri boltite, anticipate de anacruză. Deseori secțiunea *B* debutează cu salturi intervalice de cvarte, cvinte, sexte, chiar octave, momente ce devin puncte culminante ale lucrării sau ale secțiunii. Există o predilecție a compozitorului în alcătuirea frazei finale a vocii soliste printr-o pedală, ceea ce conferă pianului momentul concluziv.

Parametrul ritmic este adesea punctat, presărat cu sincope simetrice sau asimetrice. Ritmul aksak, specific folclorului românesc și altor popoare, aduce prospețime anumitor lieduri.

Metrica ternară compusă, alcătuită omogen (6/8, 9/8, 12/8) deține o pondere egală cu metrica binară compusă, alcătuită omogen (4/4) în volumul de față, mai exact 6 respectiv 6 lieduri; măsurile alternative fiind utilizate în doar 4 dintre cele 15 lieduri, contribuind la diversitatea ciclului de lieduri.

Un rol bine determinat îl deține acompaniamentul pianistic, căruia îi sunt atribuite toate momentele introductive ale liedurilor; interludiile sunt plasate după prima expunere a celor două/trei secțiuni, iar finalurile sunt preponderent pianistice. În structura armonică sunt frecvente înlănțuirile acordice tonică-dominantă sau figurația bazată pe fundamentală-cvintă, precum și inserarea a mici pasaje cromatice, aceste modalități de prelucrare a materialului sonor contribuind la aspectul unitar al întregului ciclu de lieduri. Treapta a IV-a cu terță mobilă este o amprentă stilistică ușor recognoscibilă a compozitorului.

Tempoul și dinamica frazelor sunt indicate cu precizie de compozitor, ceea ce conferă interpreților o direcție clară în alegerea mijloacelor de exprimare artistică.

Sensibilitatea și profunzimea poeziilor scrise de soprana Adina Covaci sunt înveșmântate într-o muzică deosebit de expresivă, versatilă, modernă, cu teme debordând de un melodism specific, pe care însuși maestrul Sabin Păutza le consideră cele mai inspirate creații de gen din tot ce a realizat până acum.¹³

¹³ Păutza și Covaci. *Un strop de lumină... Căntece de Sabin Păutza, pe versuri de Adina Covaci.*

Bibliografie

- Eliade, Mircea. *Tratat de istorie a religiilor*. București: Editura Humanitas, 1995.
- Păutza, Sabin și Adina Covaci. *Un strop de lumină... Cântece de Sabin Păutza, pe versuri de Adina Covaci*. București: Editura Muzicală, 2023.
- Telescu, Adriana. „Maestrul Sabin Păutza: «Am scris 312 lieduri după poeziile poezilor români. Sunt al doilea compozitor din lume după Schubert, care a scris 600»”. *eCronica*. (<https://ecronica.org/arhive/6282/amp>, accesat în data de 24 noiembrie 2022).